

Píše Jakub Vaněk

(E*forum, 05. 02. 2020)

Kniha či „promluva“ *Variace na hlásku m* je formována citlivou a dlouhodobou pozorností **Veroniky Košnarové** k dílu Věry Linhartové. Je koncipována jako „záznam jistého zvláštního rozhovoru“ (s. 13) čtenářky a literární historičky a teoretičky s tvorbou autorky řady prozaických, básnických, esejistických a odborných textů a překladatelky z několika jazyků. Přístup Košnarové se vyznačuje především tendencí k syntéze různých poloh autorčina díla, sledováním souvislostí napříč nejrůznějšími kontexty (výtvarné umění, literatura, estetika, filozofie, mytologie, přírodní vědy ad.) a snahou o výkladovou otevřenost (odvolává se přitom na Gadamerovu hermeneutiku /s. 19/ či Deleuzovo a Guattariho rizomatické myšlení /s. 13/). Práci lze chápat jako úvod do intertextových polí díla V. Linhartové nebo pro rozvolněnou formu a osobní přístup jako záznam vykladaččiny cesty tímto dílem, cest v jeho blízkosti a cest jím podnícených.

Nejpřesvědčivější je Košnarová v kapitolách, kde se drží akcentu vymezeného v úvodu knihy (s. 17), tj. mapování vztahu Věry Linhartové k výtvarnému umění. Ten Košnarová sleduje v několika kontextech. Nejprve v kontextu českého výtvarného umění, především se zřetelem k pracím Josefa Šímy a Mikuláše Medka. Tvůrčí rozhovor Věry Linhartové s druhým z nich přitom Košnarová pojednává jako „synekdochu“ dialogu vizuálního a verbálního umění (s. 90). Poté Košnarová sleduje vztah Linhartové k výtvarnému umění v kontextu japonské estetiky. Vedle souvislostí japonských estetických kategorií s tvorbou Zbyňka Sekala, Jana Koblasy či Jiřího Valenty, jejichž díly se teoreticky zabývala také Věra Linhartová, načrtává Košnarová podobné rezonance s japonskou estetikou také v tvorbě Václava Boštíka, Roberta Piesena a dalších. Vztahy Linhartové k výtvarnému umění pak Veronika Košnarová zkoumá také ve francouzském kontextu, především v soustředění k textům „nového románu“ a dílu Reného Magritta.

Podnětná a dobře argumentačně podložená je také kapitola o překladu. Autorka zde na základě detailní analýzy Linhartové překladu drobné básnické prózy Jamese Joyce *Giacomo Joyce* a srovnání s dalšími dvěma českými převody téhož textu (Zdeňka Urbánka a Miloše Sováka) osvětluje překladatelčinu metodu a klade otázku po vztahu překladu a původní tvorby či obecněji otázku polyglotismu.

Výklad V. Košnarové není na mnoha místech pro množství zpracovaného materiálu a rozbíhavosti předmětu zcela vyčerpávající – pomíjí například doslovné citáty z básní *Popeleční středa* a *Dutí lidé* T. S. Eliota v próze *Chiméra neboli Průřez cibulí* (s. 86, s. 210) nebo situuje kořeny spojení dvojnictví a smrti do díla Gérarda de Nerval

(s. 210), ačkoli se jedná o starogermánský mýtus, jehož hlavní prvky najdeme už v textech z okruhu *Eposu o Gilgamešovi*, atd. Přesto dospívá ve zmíněných kapitolách i v dalších částech knihy, vymezených především motivicky (kříž a zahrada v rámci křesťanské symboliky, dům, dvojník, androgyn, pojmy čistoty, ticha, prázdna a další) k relativně ucelenému pojetí.

Výrazným interpretačním podnětem knihy je také důraz kladený na specifický humor textů V. Linhartové. Ať už z pohledu figurativního (ironie), žánrového (gogolovská groteska), komparativního (srovnání s humorem v prózách Franze Kafky) či teoretického (usouvztažnění s koncepcí „černého humoru“ autorů uměleckého okruhu UDS), ve všech jmenovaných případech se Košnarové daří smysluplně doplnit stávající pohled na autorčinu tvorbu, v němž dosud často převažovalo zaměření na její vážný, analytický či fatální rozměr.

Méně vyváženě působí autorčina promluva, zaměříme-li se na způsob její práce s literárněteoretickými a filozofickými koncepty, především francouzské (poststrukturalismus a fenomenologie) a německé (Heidegger) provenience. Přestože je výklad protkaný velkým množstvím odkazů a nechává vystoupit četným souvislostem mezi teoretickými koncepcemi či pojmy a přemýšlením o díle Linhartové, není za nimi zřejmý jasnější autorčin záměr a mnohdy ani konkrétní důsledky pro recepci pojednávaných děl. Problém je patrný už v úvodu knihy, kde autorka píše: „Jsme-li textům Věry Linhartové skutečně otevřeni, můžeme v nich rozpoznat [...] nekonečnou touhu zachytit, vyjádřit *živoucí skutečnost*“ (s. 13). V následujících kapitolách Košnarová tuto představu konkrétně dokládá, jejího bližšího ohledání v rámci filozofie nebo literární teorie se však nedočkáme.

Překotnost výkladu pohybujícího se pomocí analogií napříč rozsáhlými textovými oblastmi se v odlišném měřítku projevuje také v pasážích oddílu *osoba*, který soustavně pojednává tematiku subjektu či identity v raných, česky psaných prózách Věry Linhartové. Košnarová zde zvolila cestu naratologického popisu orientovaného místy poněkud schematicky k subverzivním, ironickým či paradoxním autorským strategiím. Je škoda, že přitom více nevyužila významový potenciál soustředěný v předchozích částech knihy (motivy milosti, dvojnictví, vyprázdnění a proměny, jinakosti a další), v důsledku toho byly některé z próz pojednány pouze dílčím způsobem (ani v dřívější teoretické literatuře nebyla zdaleka všem věnována rozlišenější pozornost). Stranou pak zůstává například otázka po vztahu k jinému, resp. druhému vzhledem ke konstituci subjektu (výrazně přítomná prostřednictvím oslovení v první části triptychu *Dům daleko*, podstatnou roli oslovení lze ovšem sledovat napříč celým autorčíným dílem; srov. s. 96n, 164, 196 a 212).

V uvedených jednotlivostech se projevuje asi nejspornější rys celé knihy, jímž je kombinace širokého záběru a rezignace na metodickou soudržnost, popřípadě jasnější koncepci výkladu. Studie Veroniky Košnarové tak vedle množství zajímavých rozborů, vyznačených spojnic a souvztažností, nepřímou vyvolává otázku, zda snaha uchopit dílo Věry Linhartové v poměrné (monografické) celistvosti není nakonec pouze marným

pokusem evokovat neuchopitelnou a zdánlivě samozřejmou celistvost, zakusitelnou při četbě jejích textů.

Veronika Košnarová: *Variace na hlásku m: úvahy nad texty Věry Linhartové*. Praha: Torst, 2019, 293 s.

www.ipsl.cz